

ULUBORLU MESLEKİ BİLİMLER DERGİSİ (UMBD)

Uluborlu Journal of Vocational Sciences

<http://dergipark.gov.tr/umbd>

EĞİTİCİ AHŞAP OYUNCAKLAR BAĞLAMINDA KATEGORİK DETAYLANDIRMALAR: SAYI ÖĞRETME VE HARF ÖĞRETME İÇİN BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR KARŞILAŞTIRMASI

İlker USTA^{1*}

^{1*}Hacettepe Üniversitesi, Mesleki Teknoloji Yüksekokulu, Ağaçşileri Endüstri Mühendisliği, Ankara, Türkiye.

*Sorumlu Yazar: iusta@hacettepe.edu.tr

(Geliş/Received: 20.12.2021; Kabul/Accepted: 09.08.2022)

ÖZET: Eğitici Ahşap Oyuncaklar, çocuk gelişimine önemli katkılar sağlayan envaiçeşit oyuncak içerisinde, çok yönlülüğü ve işlevselliği ile çocukluk yılları boyunca gelişim dönemlerini pekiştiren ve gelişim alanlarını destekleyen oyuncaklardır. Buna göre, öğrenme ve keşfetme odağında oyuncaklarla bütünleşik bir süreç olarak 0-6 yaş (0-72 ay) arası kapsayan okul öncesi dönem önceliğinde öne çıkan eğitici ahşap oyuncaklar, genel içerik durumu ve işlevselliği açısından Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu çerçevesinde tanıtılmış olup “Sayı Öğretme” oyuncakları ve “Harf Öğretme” oyuncakları bunlardandır. Esasen, neden-sonuç ilişkilendirmesiyle somutlaştırılabilir oldukları halde, soyut içsellikleriyle zor algılanan sayı ve harf kavramları, eğitsel ve gelişimsel perspektifte bütüncül bir bakış açısıyla daha yakından bakmayı gerektiren özel kavramlar olup çoklu zeka gelişimine olan olası etkileri itibariyle üzerinde önemle durulması gereken konulardır. Bu çalışmada, sayı ve harf kavramlarının okul öncesi çocuklar tarafından fark edilmesine imkan tanımak üzere, oyun odaklı farkındalık oluşturma çabasının tipik bir yansıması olarak özellikle tasarlanan Sayı Öğretme kategorisi oyuncakları ve Harf Öğretme kategorisi oyuncakları, benzerlikleri ve farklılıkları bakımından kategorik olarak detaylandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitici Ahşap Oyuncaklar, Okul Öncesi Dönem, Harf Öğretme, Sayı Öğretme.

CATEGORICAL DETAILS IN THE CONTEXT OF EDUCATIONAL WOODEN TOYS: COMPARISONS OF SIMILARITIES AND DIFFERENCES FOR LEARNING NUMBERS WITH LEARNING LETTERS

ABSTRACT: Educational Wooden Toys are toys that reinforce development periods and support development areas throughout childhood with their versatility and functionality in a wide range of toys that make important contributions to child development. Accordingly, educational wooden toys, which are prominent in the preschool period covering the age of 0-6 (0-72 months) as a process integrated with toys in the focus of learning and discovery, have been introduced within the framework of Wooden Toy Categorization in terms of general content status and functionality. Both “Learning Numbers” toys and “Learning Letters” toys are among them. In fact, although they can be concretized with cause-and-effect relation, the concepts of numbers and letters, which are hardly perceived with their abstract internalities, are special concepts that require a closer look at the holistic approach in the educational and developmental perspective, and are important issues that should be emphasized due to their possible effects on multiple intelligence development. In this study, therefore, “Learning Numbers” toys and “Learning Letters” toys, specifically designed as a typical reflection of the effort to create game-oriented awareness, are categorically detailed in terms of their similarities and differences, in order to allow the concepts of numbers and letters to be noticed by preschool children.

Keywords: Educational Wooden Toys, Learning Numbers, Learning Letters, Pre-school Period.

1. GİRİŞ

Oyun ve oyuncak, birbirlerini pekiştirici içsellikleriyle ve kendilerine özgü işlevsellikleriyle çocuk gelişiminde oldukça önemlidir [1]. Oyun, çocuğun edindiği becerilerin tekrarlama yoluyla pekiştirilmesi ve yeni beceriler edinmesine zemin hazırlanması bağlamında, bilişsel gelişimin ne ölçüde gerçekleştiğinin bir göstergesidir [2], oyuncaklarla bütünleşik bir öğrenme etkinliği olarak, okul öncesi eğitimin merkezinde yer alır [3]. Bu çerçevede, çocuk eğitiminin ayrılmaz bir parçası olan oyun, çocuğun kendisini ve dünyayı keşfetmesinde, zorluklarla baş edebilmesi için farklı durumlara uyum sağlamasında ve yaratıcı düşünme becerisi kazanmasında doğal bir öğrenme ortamıdır [4]. Oyun, çocuğun çevresiyle iletişime geçmesine yardımcı olan bir mekanizmadır [5], hayal gücüyle ve taklit edilen davranışlarla şekillenen duyguların dışa vurumudur [6], gelişimin temel kaynağıdır ve soyut düşüncenin gelişiminde çok etkilidir [7]. Böyle bakıldığında, oyunun gerçekleşmesi sürecinde oyunu tamamlayıcı bir rol üstlenen oyuncaklar, oyun için vazgeçilmez öğeler olarak özellikle öne çıkmaktadır [8]. Oyuncaklar, çocukların beş duyusu ile duygularını uyaran, çocuklarda zihinsel (bilişsel) gelişimin yanı sıra, dil gelişimi ile hareket (psikomotor) gelişimi, sosyal ve duygusal gelişimi (ve özbakım becerilerini) etkileyen, biçimlendiren ve düzenleyen, bireysel yeteneklerin ortaya çıkmasını destekleyen, yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştiren her tür oyun aracıdır [9]. Buna göre, oyunlarla ayrılmaz bir bütünlük oluşturan oyuncaklar irdelendiğinde, kendine özgü kurgusuyla geniş bir yelpazeyi içeren eğitici ahşap oyuncaklar, çocuk gelişiminde hatırı sayılır bir konumda bulunur [10].

Eğitici Ahşap Oyuncaklar, özellikle 0-6 yaş (0-72 ay) arasını kapsayan okul öncesi dönem önde gelmek üzere, çok yönlülüğü ve işlevselliği ile eğitsel ve gelişimsel açıdan çocukluk sürecine destek olan ve çocuk gelişimine önemli katkılar yapan oyuncaklar olup çeşitleri ve türleri itibarıyla Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu çerçevesinde tanıtılmıştır. Buna göre, Usta [1] tarafından bahsedildiği gibi, değişik kategoriler altında isimlendirilerek açıklanan eğitici ahşap oyuncaklar, [Psikomotor Gelişim, Bilişsel Gelişim, Dil Gelişimi, Sosyal ve Duygusal Gelişim ile Özbakım Becerisi uyarınca açığa çıkan] gelişim alanları eşliğinde gerçekleşen gelişim dönemleri mahiyetinde, oyuncaklar yordamıyla öğrenme ve keşfetme sürecini ihtiva eden [Oral Dönem (0-24 ay) , Anal Dönem (24-36 ay), Fallik Dönem (36-60 ay), Latent Dönem'in ilk yılı (60-72 ay) nezdinde] 0-6 yaş (0-72 ay) arası okul öncesi dönem çocukları için bedensel ve zihinsel gelişim açısından büyük kazanımlar sağlar.

Çocukluk zemininde okul öncesi dönemin oyuncaklar eşliğinde gerçekleşen öğrenme ve keşfetme süreci olduğu göz önüne alındığında, gelişim dönemlerini pekiştiren ve gelişim alanlarını destekleyen envaiçeşit oyuncak içerisinde çok yönlülüğü ve işlevselliği ile eğitici ahşap oyuncakların ayrı bir yeri vardır. Bu bağlamda, “Sayı Öğretme” ve “Harf Öğretme” oyuncakları bunlardandır. Buna göre, Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu nezdinde Usta [11] tarafından açıklandığı gibi, soyut-somut içerikleriyle gerçek yaşamın içerisinde var olan ve esasen tüm ayrıntılarıyla (müfredata göre) ilkokulda öğretilen sayı ve harf kavramları, oyun oynarken (oyuncak eşliğinde) öğrenme ve keşfetme ile bilgi edinme ve bilgilenme yaklaşımı uyarınca, okul öncesi dönem çocuklarında bir farkındalık oluşturmak üzere, oyun temelli bir fark etme olarak çocukların ilgisine sunulur. Öyle ki; a) *sayı öğretme oyuncaklarıyla*, hayatın içerisinde yer alan ve kaçınılmaz biçimde tüm yaşamı etkileyecek kadar belirgin bir işleve sahip olan sayıların 0 (sıfır) dahil 1’den 10’a kadar rakamlarla (her rakam için bunun miktarına karşılık gelen sayı ile) tanıtılıp öğretilmesi amaçlanır, b) *harf öğretme oyuncaklarıyla*, konuşmanın gerçekleşmesi sürecinde ağızdan çıkan her sesin yazıya aktarılmasında (toplumun konuşma dilinin) herkesçe bilindik sembolleri olan harflerin (alfabede yer alan harfler kapsamında) dik temel (büyük-küçük) yazı fontuyla (her ses için

bunu yansıtan harf ile) tanıtılıp öğretilmesi amaçlanır. Bu çerçevede, gelişim alanlarına katkı sağlayan oyun odaklı eğitsel içerikleriyle hem benzer hem de farklı yönler ihtiva eden Sayı Öğretme kategorisi oyuncakları ve Harf Öğretme kategorisi oyuncakları, bu yazıda benzerlikleri ve farklılıkları bakımından kategorik özellikleri itibariyle tanıtılmıştır.

1.1. Eğitici Ahşap Oyuncaklar

“Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu” tanımlaması ile kategori ve alt kategoriler çerçevesinde, Usta'nın “Okul Öncesi Çocukluk Algısında Genç Yetişkinlerin Ahşap Oyuncak Seçimi” çalışması ile 2016’da kurgulanarak “Genç Yetişkinlerin Bakışıyla Okul Öncesi Çocuklar için Ahşap Oyuncaklar” çalışması ile geliştirilen ve “Çocukluk Deneyimi Yaşamış Genç Yetişkinlerin Okul Öncesi Dönem Bağlamında Yeğledikleri Ahşap Oyuncak Çeşitleri” çalışması ile 2020’de güncellenip takdim edilen eğitici ahşap oyuncaklar, farklı detaylandırma ve kurgulamalarla gösterilen envaitürlü oyuncak tasarımını bünyesinde barındırmakta olup okul öncesi çocuk gelişimi çerçevesinde genel içerik durumu ve işlevselliği bakımından kategorik olarak kapsamlıca açıklanabilir ve neden-sonuç bağdaştırmasıyla oldukça geniş bir yelpazede sunulabilir. Bu perspektifte, Usta [12] tarafından tasarlanan ahşap oyuncak kategorizasyonu içerisinde yer alan harf öğretme kategorisi oyuncakları (harfli küpler, oluklu harf tablası) ve sayı öğretme kategorisi oyuncakları (abaküs, matematik kurgulu yaklaşımlar, sayı-alfabe-zaman öğreticiler, sayı-miktar bağdaştırıcılar, sayı öğretici düzenlemeler) kendilerine özgü içerikleri itibariyle alt kategoriler nezdinde kategorik olarak açıklanabilir.

2. KATEGORİK DETAYLANDIRMALAR

Ayrı kategoriler halinde Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu içerisinde bulunan Sayı Öğretme ve Harf Öğretme oyuncakları, alt kategorileriyle birlikte ihtiva ettikleri genel içerik durumu bağlamında, kategorik yönden bu çalışmada detaylandırılmaya çalışılmıştır. Bu meyanda, her iki oyuncak kategorisinin neden-sonuç ilişkilendirmesiyle nitelik ve nicelik odaklı kategorik detaylandırılmasında Usta [1, 11, 12]’nin çalışmalarından faydalanılmıştır. Buna göre, Sayı Öğretme ve Harf Öğretme oyuncakları kategorik olarak aşağıdaki gibi detaylandırılabilir.

2.1. Sayı Öğretme Kategorisi Oyuncakları

Sayı Öğretme kategorisi oyuncakları, evrensel düzeyde kabul görmüş görsellikleriyle bir miktara karşılık gelen ve belli bir miktarı simgeleyen rakamlar uyarınca açıklanan sayı kavramının pekiştirilmesini odağına alan düzenlemeleri içermektedir [1]. Bu mahiyette, sayı kavramı, temel ilke olarak en az miktardan en çok miktara doğru sıralanmayı temsilen, küçükten büyüğe doğru sıralanan bir sayı dizgesi dahilinde tanıtılır. Sayıların öğretilmesi, belli bir miktara karşılık gelen rakamlar dahilinde gerçekleştirilirken, yaygın bakış açısına göre, bilişsel gelişim itibariyle okul öncesi çocuk gelişiminde anlamsız bir ayırım içeren “hiç yok” manasına gelen 0 (sıfır) rakamının öğretilmesine yönelik düzenlemeler kısıtlıdır. Rakamları (elle tutulur gözle görülür) varlıklarıyla merkezine alan bu kuramsal çerçevede, sayılar [çoğu kez 0 (sıfır) olmaksızın] 1’den 10’a kadar (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 sırasıyla) dizilirken, en az miktarı simgeleyen görsel olarak en küçük sayının 1 rakamıyla gösterildiği ve en çok miktarı simgeleyen görsel olarak en büyük sayının 10 rakamıyla gösterildiği bir vurgulamayla, her sayının sayı dizgesi üzerindeki diziliş sırasındaki yerinin değişmezliği öne çıkarılır. Ayrıca, her sayı için ne kadar veya kaç adet (ya da kaç tane) gibi soruların [sayılabilir bir içsellikte olmak koşuluyla] miktar olgusuyla cevaplandırılmasına imkan veren çeşitli oyuncak düzenlemeleri ile sayı-miktar ilişkisi açıkça örneklenir. Özünde taşıdığı bütünleyici niteliğiyle, Sayı Öğretme kategorisi oyuncakları, miktar-sayı ilişkisi ve sayıların

diziliş sırası uyarınca, çocuğun sayıları [1 bir, 2 iki, 3 üç, 4 dört, 5 beş, 6 altı, 7 yedi, 8 sekiz, 9 dokuz, 10 on *şeklinde*] görselleriyle tanınmasına ve isimleriyle söylemesine yardımcı olur.

Sayı Öğretme Kategorisi oyuncakları, okul öncesi çocuk gelişimi mahiyetinde genel içerik durumu ve işlevselliği açısından aşağıdaki gibi açıklanabilir [11]:

- Sayıları, 1'den 10'a kadar görsellikleri ve adlandırılışları ile öğretmeyi öngörür ve miktar ilişkilendirmesi yapılmak suretiyle, çocuk tarafından sayıların somutlaştırılmasını amaçlar,
- Mantıksal veya matematiksel zeka gelişimine ışık tutan üç boyutlu ve iki boyutlu öğrenme yaklaşımıyla ortaya koyulan sayı-miktar bağdaştırıcılar oyuncakları, 1'den 10'a kadar sıralanmış rakamları miktarlarıyla ilişkilendirmek amacıyla düzenlenmiştir. Bu oyuncak, ahşap tabla üzerinde, hem azdan çoğa doğru temsiliyetiyle kısıdan uzuna kadar sıralanmış dikey çubuklara mevcut rakamın değerini içeren miktarda takılan halkalarla hem de tabladaki her rakamın önüne yatay halde resmedilmiş beneklerle (veya figürlerle) sayı-miktar ilişkisinin kurulmasına imkan tanırken, sayı kavramını neden-sonuç örgüsüyle öğretmek suretiyle, çocukta sayısal zekanın gelişimine yardımcı olur ve sıralama-düzenleme ile kural-sınır algısının gelişimini destekler. Adı söylenen rakam ile ilintili olan çubuğa mevcut rakamın sayısal değeri kadar halkanın sayılarak takılması ve tabla yüzeyindeki renkli beneklerle (ya da figürlerle) bu rakamın miktarının gözlemlenerek not edilmesi, çocuğun üç boyutlu ve iki boyutlu bir içsellikte rakam-miktar kavramını öğrenmesine katkı sağlarken, çocukta görsel zekanın gelişimini de destekler,
- Çocuk, bilişsel gelişimi destekleyen sayı öğretme kategorisi oyuncakları ile sayıların (rakamların) sembollerini tanıyarak ve tanımlar, örneklenen sayı için miktarıyla eşdeğer olan rakamı bularak eşleştirir. Bu bağlamda, sayıları sembollerine istinaden isimleriyle öğrenen çocuk, sayı (rakam) ve miktar/değer eşleştirmesi yapmak suretiyle, kendi bilişsel yetkinliklerini fark eder ve rakam-miktar özümsemesine binaen, matematiğe dayanak teşkil eden sayısal işlemleri başarma yönünde içsel bir başarı duygusu ile özgüven kazanır,
- Abaküs, sayı öğretmeye yönelik kurgusuyla (her birinde 10 adet renkli ahşap boncuğun konuşlandığı) yatay olarak 10 sıra/dizge içeren çerçeveli bir oyuncaktır. Abaküs üzerindeki her dizgeyi 1'den 10'a kadar sayan ve rakam-miktar olgusuyla aşağıdan yukarıya doğru her dizgedeki boncuqları ayıran veya gruplayan çocuk, sayı saymayı tecrübe edinirken, rakam-miktar ilişkilendirmesinin farkına varır. Sayısal zekanın yanı sıra, görsel zekanın gelişimini de destekleyen Abaküs ile çocuğun her dizgede gruplama yapabilmesi ve oluşturulan grubu eksiltme (çıkarma) veya ekleme (toplama) yaparak miktar bakımından değiştirebilmesi, çocukta sayı/miktar uyarınca yatay veya dikey küme yapma (grup oluşturma) becerisini geliştirir,
- Zeka geliştirici bir işleve sahip olan sayı öğretme kategorisi oyuncakları, okul öncesi dönem çocuğunun, çıkarma ve toplama işlemleri temelinde, karmaşık problemlerin basitleştirilerek çözümlenmesi mahiyetinde, analitik düşünme becerisini kazanmasına ve sayı-miktar ilişkisi itibarıyla, aritmetik hesaplama becerisinin gelişmesine katkı sağlar. Sayı öğretme kategorisi oyuncakları, planlı hareket etme ile hızlı ve doğru karar verme konularında çocuğu desteklerken, karmaşık bir sorun karşısında ihtiyatlı olunması gerektiğine atfen, mevcut problem(ler)e farklı açılardan nasıl bakılabileceği ve bu problem(ler)in nasıl yorumlanabileceği ile ilişkili olarak muhtelif değerlendirmeler yapmada çocuğa yardımcı olur.

Buna göre, genel içerik durumu bağlamında, neden-sonuç ilişkisiyle nitelik ve nicelik odaklı bir kategorik detaylandırma yapılacak olursa, abaküs, sayı öğretici düzenlemeler, sayı-miktar

bağdaştırıcılar, matematik kurgulu yaklaşımlar, sayı-alfabe-zaman öğreticiler gibi adlandırmalarla kurgulanan Sayı Öğretme kategorisi oyuncaklarının, rakam-miktar ilişkilendirmesine bağlı olarak miktar-sayı eşleştirmesiyle sayıların somutlaştırılmasına ve sayı dizgesi üzerinde yerleri değişmez bir dizilişle birbiri ardınca sıralanan sayıların isimleriyle (ve görselleriyle ya da sembollerleriyle) içselleştirilmesine olanak sağlamak suretiyle, algısal olarak karmaşık ve zor anlaşılır bir konu olan sayı kavramının 0-6 yaş (0-72 ay) arasındaki çocuklar tarafından kanıksanmasına ve öğrenilmesine yardımcı olduğu söylenebilir. Usta [12] tarafından açıklandığı gibi, Sayı Öğretme kategorisi oyuncaklarıyla; sayıların belli görsellerle adlandırılarak takdim edilmesi, miktar olgusuyla bağdaştırılarak tanıtılması ve sabit haldeki sıralanışlarıyla sunulması, çocuklarda bilişsel yönden sayısal ve görsel zekanın gelişmesine katkı sağlar. Buna göre, sayı öğretme kategorisi oyuncaklarının; a) nesnelere arasında ortak özellikler ile benzerlikleri ve farklılıkları bulmayı, benzerlik-farklılık bakımından nedensellik ilişkisi kurmak suretiyle rakam-miktar-sayı ilişkilendirmesiyle (çıkarma ve toplama önceliğinde) işlem yapmayı kapsayan sayısal (veya mantıksal matematiksel) zekanın gelişmesini desteklemesi, karmaşık bir durumu çözme bağlamında çocuğu düşünmeye yöneltir ve çocuğun neden-sonuç ilişkilendirmesiyle en uygun çözümü geliştirmesine yardımcı olur, b) rakam-miktar-sayı üçlemesiyle açığa çıkan görsel tanımlamalarla desteklenen hayal gücüyle ve yaratıcı bakış açısıyla düşünmeyi kapsayan görsel zekanın gelişmesi, çocuğun soyut bir şeyi imgeleme yaparak somutlaştırılmasına ve anlamlandırılmasına katkı sağlar.

2.2. Harf Öğretme Kategorisi Oyuncakları

Harf Öğretme kategorisi oyuncakları, 0-6 yaş (0-72 ay) okul öncesi dönem önde gelmek üzere, sözcükler eşliğinde konuşmaya temel teşkil eden ses(ler)i simgeleyen harf(ler)i tanıtmayı esas alan harf kavramının pekiştirilmesine yönelik düzenlemeleri içermektedir [11]. Çocuk gelişiminde, alfabedeki harflerin konuşma dilindeki sesleri yansıtan görseller (veya semboller) olarak tanıtılmasına atfen, sözcüklerin kurgulanması ve konuşmanın gerçekleşmesi bağlamında, dil becerisinin gelişmesine katkı sağlayan Harf öğretme oyuncakları, toplumun konuştuğu dil ile ayrılmaz bir bütünlük teşkil eden alfabede yer alan harflere göz aşinalığı kazandırılması ve harflerin dik yazı fontu önceliğinde sunulan görsellikleriyle özümsemesi kapsamında düzenlenir. Buna göre, harflerin öğretilmesi için tasarlanan oyuncak düzenlemeleri, esasen soyut bir olgu olan harf(ler)in elle tutulur gözle görülür bir niteliğe bürünerek somutlaştırılmasına olanak veren yapıcı ve bütünleyici bir yaklaşım ile gerçekleştirilir. Bu perspektifte, harf(ler)in elle tutulması, küt uçlu kalemle harf(ler)in resmedilmesi (veya harflerin gölgelerinin çizilmesi) gibi uyarlamalar öne çıkmaktadır. Özünü oluşturan bütünleyici ve destekleyici niteliğiyle, Harf Öğretme kategorisi oyuncakları, toplumun konuşma diline göre düzenlenmiş alfabe üzerindeki konumları ve ses(ler)i temsil eden görselleri uyarınca, çocuğun harfleri dik (büyük-küçük) yazı tipi kapsamında [A-a, B-b, C-c, Ç-ç, D-d, E-e, F-f, G-g, Ğ-ğ, H-h, I-ı, İ-i, J-j, K-k, L-l, M-m, N-n, O-o, Ö-ö, P-p, R-r, S-s, Ş-ş, T-t, U-u, Ü-ü, V-v, Y-y, Z-z olmak üzere] görselleriyle (veya sembollerleriyle) tanınmasına ve (söyleniş biçimlerine göre) isimleriyle söylemesine yardımcı olur.

Harf Öğretme kategorisi oyuncakları, okul öncesi çocuk gelişimi mahiyetinde genel içerik durumu ve işlevselliği açısından aşağıdaki gibi açıklanabilir [12]:

- Alfabeyi oluşturan harflerin dik yazı fontu ile büyük ve küçük görsellikleriyle tanıtılması amacıyla oluşturulan harf öğretme kategorisi oyuncakları, sembolik işaretlerle belli bir sıraya göre dizilmiş alfabe harfleri hakkında çocukta farkındalık oluşturur, çocuğun sessiz harfleri ve sesli harfleri oyun eşliğinde eğlenerek öğrenmesine yardımcı olur,

- Harf öğretmeye yönelik düzenlemeler, çocukta konuşma dilindeki sesleri figüratif şekillerle gösteren harfler için görsel aşinalık sağlarken, alfabeyi oluşturan harflere karşı göz alışkanlığı edindirir. Görsel biçimleri ve adlandırılışlarıyla mevcut harflerin farkına varan çocukta, duygularını ve düşüncelerini harfler eşliğinde konuşarak ifade etmesi bağlamında, dil becerisi pekişir ve süreklilik kazanır,
- Esas itibariyle dik temel harfler yazı fontu ile kurgulanan harf öğretme oyuncakları, çocuğun gördüğü harfi tanıyarak sözle dillendirmesine yardımcı olur,
- Her biri yalnızca bir harf ihtiva eden (30x30x30 mm ebadında) kübik ahşap parçalar olan harfli küpler oyuncuğu, ilgili harfle simgeleşen genelgeçer nesnenin bilindik görselinin de küpün yüzey(ler)inde resmedilerek gösterilmesiyle, harflerin çocuk tarafından hafızaya alınmasını kolaylaştıran bir içselliğe sahiptir. Harf küpleri, alfabe harflerinin mevcut şekilleri ve adlandırılışları itibariyle, çocukta anlamlı bağlantı ve ilişki kurmak suretiyle, düşünme ve yorumlama becerisini destekler,
- Dik yazı fontuna göre, ahşap tablaya açılan oyuk veya çentik ile harflerin kanıksanmasını ve içselleştirilmesini amaçlayan oluklu harf tablası oyuncuğu, yontularak oluşturulan harf şeklindeki kanalın içerisinde ucu küt bir çubuk ile küre/bilye yuvarlayarak, sanki harfin kalemle çizilmesine, tanımlanmasında çocuğu destekler ve harflerin görselliklerinin çocuk tarafından fark edilmesini sağlar.

Buna göre, genel içerik durumu bağlamında, neden-sonuç ilişkisiyle nitelik ve nicelik odaklı bir kategorik detaylandırma yapılacak olursa, harfli küpler ve oluklu harf tablası gibi adlandırmalarla kurgulanan Harf Öğretme kategorisi oyuncaklarının, ses(ler)i simgeleyen harf(ler)e göre adlandırılarak tanımlanmasına ve konuşma diline göre düzenlenmiş alfabe çerçevesinde sözcüklerin oluşturulmasında, birbirleriyle bir bütünlük teşkil eden harflerin görselleriyle içselleştirilmesine imkan verdiği ve algısal olarak gerçekleşen kanıksamada büyük dikkat gerektiren bir konu olan harf kavramının 0-6 yaş (0-72 ay) arasındaki çocuklar tarafından özümsemesine ve öğrenilmesine yardımcı olduğu söylenebilir. Usta [12] tarafından açıklandığı gibi, a) Harf Öğretme kategorisi oyuncaklarıyla ses(ler)e karşılık gelen harf(ler)in belli görsellerle sembolleştirilerek tanıtılması, ses-harf ilişkilendirmesiyle adlandırılarak sunulması ve alfabe üzerindeki konumlarıyla takdim edilmesi, çocuklarda dil becerisi ile bilişsel yönden sözel ve görsel zekanın gelişmesine katkı sağlar, b) Harf öğretme kategorisi oyuncaklarının, konuşmanın gerçekleştirilmesi sürecinde seslerden oluşan sözcükleri iyi ve etkili kullanmak suretiyle, dile ilişkin her türlü etkinliği kapsayan sözel zekanın gelişmesini desteklemesi, çocuğun sesleri yansıtan harfler eşliğinde kendini ifade etmesi ve insanlarla iletişim kurmasında doğru sözcükleri kullanarak konuşmasına yardımcı olur, b) hayal gücü ve yaratıcı bakış açısıyla düşünerek görseller yordamıyla tanıma/tanımlama ile neden-sonuç ilişkilendirmesi yapmayı içeren görsel zekanın gelişmesi, çocuğun harf(ler)in içerdiği ses(ler)in derinlikli düzleminde bir şeyi hayal ederek zihninde canlandırmasına ve ses(ler)i simgeleyen harf(ler)i imgeleyerek, konuşma için gereken sözcükleri kullanarak, etkili bir şekilde konuşmasına katkı sağlar.

3. SONUÇ

Oyuncakların çocuğun zihinsel, bedensel ve psikososyal gelişimine olumlu katkıda bulunduğu, hayal gücü ve yaratıcı düşünce eşliğinde neden-sonuç ilişkisi oluşturarak mantıksal düşünme becerisini geliştirdiği [13] göz önüne alındığında, ilk öğrenmelerin gerçekleştirildiği ve çok önemli deneyimlerin kazanıldığı okul öncesi dönem, bilinçli ve iyi planlanmış bir eğitim süreciyle çocuğu beden, zihin ve duygu gelişimi ile iyi alışkanlıklar kazanarak ilkokula hazırlayan kritik bir dönemdir [14]. Bu kapsamda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2013 yılında yürürlüğe konulan Okul Öncesi Eğitim Programı [15], oyun

ve oyuncak yordamıyla öğrenmeyi esas alan çocuk merkezli bir yaklaşımla düzenlenmiş olup a) oyun temelli etkinliklerle çocuğun kendine saygı ve güven duymasının sağlanarak çocuğa öz denetim kazandırılmasını, b) çocuğun hayal gücünün desteklenerek yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri ile iletişim kurma ve duygularını/düşüncelerini anlatabilme becerilerinin geliştirilmesini, c) psikomotor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerisi nezdinde, kazanımlarıyla ve göstergeleriyle her gelişim alanına ilişkin içsel edinim seviyesinin en üst düzeye ulaştırılarak, çok yönlü öğrenme deneyimleri aracılığıyla, çocuğun ilkokula hazır hale getirilmesini, ç) çocuğun çevresiyle iletişim kurabilmesi için gerekli olan dil gelişiminin desteklenerek Türkçe'nin çocuk tarafından doğru ve güzel konuşulmasını, d) dengeli planlama temelinde bir oyun veya bir etkinlik çeşitliliğiyle çocuğun bilişsel gelişimine katkı yapılması öngörüsüyle, çocukta matematiğe karşı olumlu bir tutum kazandırılmasını ve matematiksel kavramların neden/nasıl kullanıldığının çocuk tarafından anlaşılmasını amaçlar.

Bu noktada, yukarıda bahsedilen hususlar göz önüne alınarak bir değerlendirme yapıldığında, Usta [16]'nın açıkladığı gibi; a) büyük ve küçük kas gelişimlerine atfen psikomotor beceriler ile el-göz koordinasyonunu geliştirmek, b) görsel ve işitsel boyutuyla birlikte sözlü iletişim için gerekli olan dil becerisini geliştirmek, c) odaklanma, problem çözme, görsel algı ve uzamsal zeka bağlamında bilişsel gelişimi sağlamak, ç) renk, şekil, boyut, sayı, zaman ve ağırlık gibi belli kavramları öğretmek, d) sosyal ve duygusal gelişim ile özbakım becerilerini geliştirmek, e) kültür ve doğa hakkında farkındalığa ulaşmak gayesiyle tasarlanan eğitici ahşap oyuncakların;

- parça-bütün, uzun-kısa, küçük-orta-büyük, ağır-hafif, hızlı-yavaş, iç-dış, üst-alt, sağ-sol, köşe-kenar nitelendirmelerinin kavranmasına katkı yaptığı,
- tanıma, hatırlama, ilişki kurma, eşleştirme, gruplama, sıralama, sonucu kestirme, problem çözme, karşılaştırma ve karar verme becerilerini desteklediği,
- ana renklerin ve ara renklerin ayırt edilmesine yardımcı olduğu,
- kelime dağarcığının artmasına imkan sağladığı,
- matematik becerilerinin gelişmesine destek olduğu,

katıksız bir gerçeklik olarak ortadadır.

Eğitici ahşap oyuncaklar içerisinde, kendilerine özgü içsellikleriyle ayrı bir yeri bulunan Sayı Öğretme ve Harf Öğretme oyuncakları, oynayarak öğrenme ve keşfetme sürecini ihtiva eden okul öncesi çocuk gelişiminde önemlidir. Zira, içerikleri itibariyle birbirinden ayrık iki temel konu olan sayı ve harf kavramları, izafi özellikleriyle (somutlaştırılabilir soyut içsellikleriyle) yaşamla ayrılmaz bir bütünlük içinde bulunan iki bileşen olup miktarı temsil eden sayıları kapsayan sayı kavramı ve sesleri gösteren harfleri kapsayan harf kavramı, büyük bir titizlikle içerisinde özenerek ele alınmak suretiyle çocuğa takdim edilmesi gereken kavramlardır.

Ahşap Oyuncak Kategorizasyonu içerisinde, sayı öğretme ve harf öğretme adlandırmasıyla iki ayrı kategori olarak yer alan, sayı ve harf olmak üzere farklı bakış açılarını yansıtan kuramsal çerçeveleri uyarınca, kategorik yönden çeşitli oyuncak tiplerleriyle tanımlanan Sayı Öğretme Kategorisi ve Harf Öğretme Kategorisi oyuncakları, 0-6 yaş (0-72 ay) okul öncesi dönem çocuklarında [*Latent dönemin ikinci yılından itibaren ilkokula başladıklarında ayrıntılı olarak görecekleri*] sayılar ve harfler hakkında genel bir anlayış oluşturmak amacıyla kurgulanmıştır. Nitekim, genelgeçer bir öngörü olarak, oyun odaklı bir yaklaşımla (oyuncaklar yardımıyla) sayı ve harf kavramları hakkında bir aşinalık oluşturmak, çocukların sayılara ve harflere yakınsamasını sağlayacaktır. Böyle bakıldığında, yaşamla bütünlük teşkil eden ve günlük yaşamın işleyişinde yer alan sayı ve harf kavramlarının, öğrenme ve keşfetme ile yaşamı tanıma ve anlamlandırma çabası içinde bulunan 0-6 yaş (0-72 ay) okul öncesi

dönem çocukları tarafından mutlaka fark edilmesi gereken öncelikli kavramlar olduğu açıktır. Çünkü 0 (sıfır) dahil olmak üzere 10'a kadar rakamları miktarlarıyla ilişkilendiren sayı kavramının ve konuşma dilindeki sesleri alfabe odağında sembolleştiren harf kavramının çocuklara öğretilmesi, çocuklarda bilinçli bir farkındalıkla düşünme becerisini geliştirirken, çocukların özgüven kazanmasına ve kendini ifade etmesine yardımcı olur.

KAYNAKLAR

- [1] Usta, İ. (2016). Okul Öncesi Çocukluk Algısında Genç Yetişkinlerin Ahşap Oyuncak Seçimi. Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi, e-dergi, 8 Kasım 2016.
- [2] Piaget, J. (1962). Play, Dreams and Imitation. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- [3] Koçyiğit, S., & Başara Baydilek, N. (2015). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Oyun Algılarının İncelenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1), 1-26.
- [4] Yavuzer, H. (2000). Çocuğunuzun İlk Altı Yılı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [5] Aral, N., Gürsoy, F., & Köksal, A. (2001). Okul Öncesi Eğitimde Oyun. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- [6] Freud, S. (1949). An Outline of Psychoanalysis. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- [7] Vygotsky, L. (1967). Play and It's Role in the Mental Development of the Child. Soviet Psychology, 5(3), 6-18.
- [8] Tezel Şahin, F. (1993). Üç-Altı Yaş Grubu Çocuklarının Anne Babalarının Çocuk Oyun ve Oyuncakları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- [9] Milli Eğitim Bakanlığı (2016). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: 0-36 Ay Oyun ve Oyuncak. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/0-36%20ay%20oyun%20ve%20oyuncak.pdf Erişim Tarihi:15.03.2016.
- [10] Usta, İ. (2019). Okul Öncesi Çocukluk Dönemi ve Eğitici Ahşap Oyuncaklar. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(4), 211-238.
- [11] Usta, İ. (2018). Genç Yetişkinlerin Bakışıyla Okul Öncesi Çocuklar İçin Ahşap Oyuncaklar. Mesleki Bilimler Dergisi, 7(2), 99-122.
- [12] Usta, İ. (2020). Çocukluk Deneyimi Yaşamış Genç Yetişkinlerin Okul Öncesi Dönem Bağlamında Yeğledikleri Ahşap Oyuncak Çeşitleri. Mesleki Bilimler Dergisi, 9(1), 1-28.
- [13] Oktay, A. (2002). Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- [14] Koçyiğit, S. (2014). Çocukların Bakış Açısıyla Okul Öncesi Eğitim. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36(2), 203-214.
- [15] Milli Eğitim Bakanlığı (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (<http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooororam.pdf>). Erişim Tarihi: 12.01.2013.
- [16] Usta, İ. (2016). Depictions on Wood: Acceptation and Internalization of Wood, which is an intercultural interaction tool, as "a valuable object" (Wood is Valuable). Mugla Journal of Science and Technology, 2(2), 139-144.